

ADOLFAS DAMUŠIS MOKSLO ISTORIJOJE

Aldona Vasiliauskienė

*Šiaulių universitetas, Lvovo nacionalinis Ivano Franko universitetas,
Vivulskio 15–12 LT-03221 Vilnius*

El. paštas aldona.vasiliauskiene@rstc.vu.lt

Anotacija. Straipsnyje apžvelgiamas profesoriaus daktaro Adolfo Damušio (1908 06 16–2003 02 27) indėlis į chemijos mokslą: moksliniai tyrimai Lietuvoje (Lietuvos cemento žaliavų Skirsnemunėje ir Naujojoje Akmenėje tyrimai) bei darbai Amerikoje. Pristatoma mokslininko LKMA akademiko A. Damušio įvairiapusė veikla, leidusi jam pasinaudoti įvairių organizacijų tribūna naujiems išradimams ir pasiekti laimėjimams skleisti. 2008 m., paminėjus 100-ąsias prof. A. Damušio gimimo metines, dera prisiminti šią asmenybę, itin daug davusią Lietuvai ne tik mokslo srityje, bet ir kovoje dėl mūsų tėvynės laisvės. A. Damušis – išskirtinis kovotojas, jis tarsi jungianti grandis tarp 1941 m. birželio sukilimo ir 1990 m. kovo 11-osios.

Reikšminiai žodžiai: Adolfas Damušis, daktaras, profesorius, chemikas, tyrinėtojas, mokslininkas, akademikas, Lietuvių katalikų mokslo akademija, Vytauto Didžiojo universitetas, Technologijos fakultetas.

Įvadas

Profesorius Adolfas Damušis (1908 06 16–2003 02 27) – chemikas, mokslininkas išradėjas (JAV, Kanadoje, Anglijoje ir Prancūzijoje užpatentuoti 24 moksliniai išradimai iš polimerų chemijos), politikas, visuomenininkas. Dr. A. Damušio vardas neatsiejamas nuo kovotojų dėl Lietuvos laisvės, 1941 m. birželio sukilimo organizatorių ir vadovų bei laikinosios Lietuvos Vyriausybės ministrų vardų. Jis – žymus tarpukario Lietuvos ateitininkų veikėjas, rūpinęsis jaunimo problemomis ne tik Lietuvoje, bet ir išeivijoje: inicijavo ateitininkų organizacijos atkūrimą, jai vadovavo, suorganizavo plačiai išgarsėjusią ateitininkų stovyklą „Dainava“. 1942–1952 m. jis vadovavo Ateitininkų federacijai – buvo išrinktas vyriausiuoju vadu, 1957–1964 bei 1977–1983 m. išrinktas Ateitininkų federacijos tarybos pirmininku.

Prof. A. Damušis rado laiko ir plačiai visuomeninei veiklai: jis – Lietuvių katalikų federacijos pirmininkas (1952–1955 m.), Lietuvių fronto bičiulių pirmininkas (nuo 1966 m.), aktyvus rezistencijos buvusių politinių kalinių sąjungos narys.

Dr. A. Damušis daug nusipelnė ir mokslui. Jis – Lietuvių katalikų mokslo akademijos akademikas (1964 m.), Detroito universiteto profesorius (1973 m.), Stasio Šalkauskio premijos laureatas (1981 m.), Vytauto Didžiojo universiteto Garbės daktaras (1997 m.). A. Damušio veiklą aukštai įvertino Šventasis Tėvas Jonas Paulius II ir 1984 m. apdova-

nojo jį Šv. Silvestro ordinu. O Lietuvos valstybė 1994 m. rugsėjo 27 d. apdovanojo Vyčio Kryžiaus III-iojo laipsnio ordinu (tai pirmas toks apdovanojimas nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje).

A. Damušis, savo darbais garsindamas lietuviu vardą, nemaža prisidėjo, kad pasaulyje plistų žinios apie Lietuvos valstybę, ypač tuo metu, kai ji kentė okupantų jungą ir buvo siekiama ją paskandinti bendroje Sovietų Sąjungos tautų „šeimoje“.

Apie A. Damušį daug rašyta išeivijoje, tačiau sovietų okupuotoje Lietuvoje jis buvo laikomas tėvynės išdaviku. Apie pasaulyje žinomą chemiką Lietuvoje pradėta kalbėti tik atkūrus nepriklausomybę. Pirmasis, specialiai A. Damušiu skirtas, straipsnis Lietuvoje pasirodė 1992 m., minint Lietuvos cemento gamybos 80-metį bei „Akmenės cemento“ 40-metį. Tai Marijono Martynaičio straipsnis „Fabriko statybos Skirsnemunėje planai“, kur išskirti prof. A. Damušio nuopelnai Lietuvos cemento gamybai (Martynaitis 1992: 8–9).

Prof. A. Damušio indėlis į mokslo istoriją yra apžvelgtas VGTU organizuotose Mokslo istorikų konferencijose (Vasiliauskiene 1999b: 51–61; 2000d: 72–85; 2001a: 148–167; 2002a: 96–105) (ne vienoje iš jų yra dalyvavęs ir pats prof. A. Damušis su žmona Jadvyga ir atsakinėjęs į pateiktus klausimus). Konferencijų medžiaga pristatyta ir plačiai visuomenei (Klimka 1999: 41; Vasiliauskiene 1999a: 20; 2000a: 3; 1999c: 1, 3; 2000c: 1, 2, 8; 2001b: 1, 4; 1999d: 4; 2000b: 92–94). Pasirodė ir prof. A. Damušiu skirtos mokslinės studijos (Bloznelis 1999: 523–540; Vasiliauskiene 1998: 40–54; 2002b: 1).

A. Damušio mokslinė veikla minima daugelyje darbų. Keletą iš jų verta paminėti. 1996 m. Mokslo ir enciklopedijų leidykla išleido knygą „Profesorius Pranas Jodelė“ (atsakingasis redaktorius – jauniausias profesoriaus sūnus Jonas Jodelė). Tai antrasis 1971 m. išėjusios knygos leidimas, kuris, pasikeitus politinei situacijai, labai išplėstas. Knygoje A. Damušis minimas kaip prof. P. Jodelės darbų ir idėjų tęsėjas (Profesorius... 1996). Kauno technologijos universiteto 1997 m. leidinyje „Nuo aukštųjų kursų Kaune iki Kauno technologijos universiteto 1920–1997“ (sudarytojas prof. habil. dr. Algirdas Matukonis) minima A. Damušio – mokslininko ir pedagogo – veikla VDU Technologijos fakultete (Nuo... 1997).

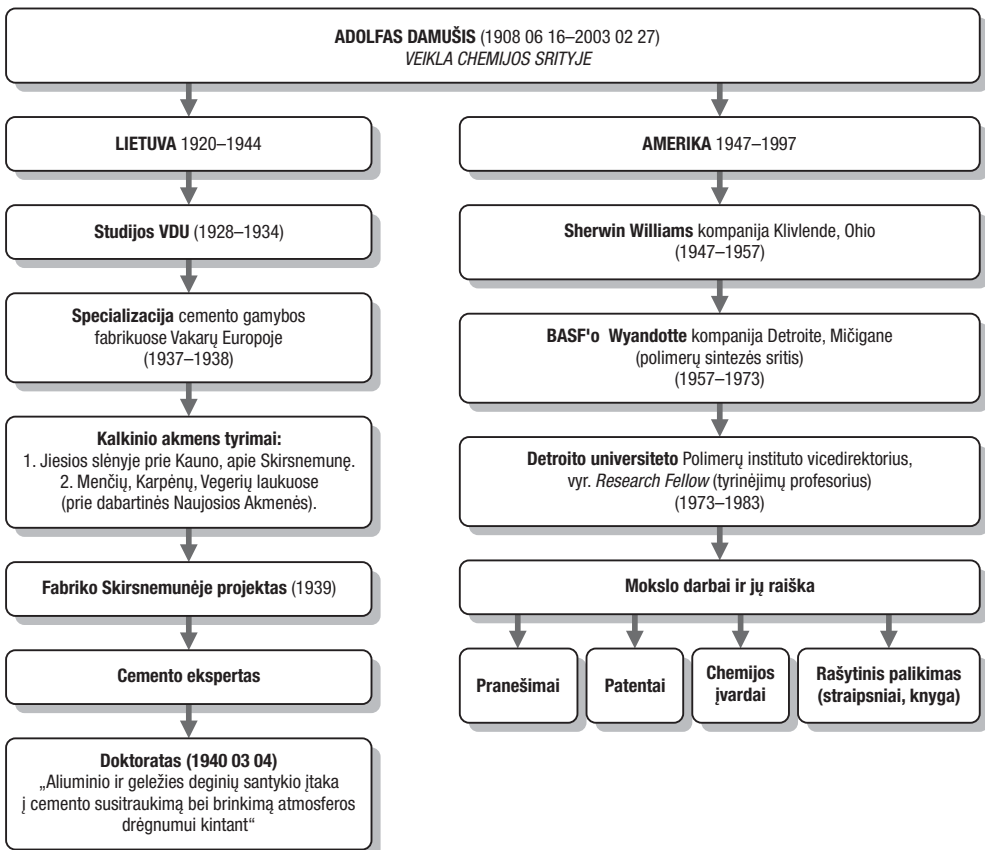
Prof. A. Damušio – įvairiapusės asmenybės – ir jo atliktų darbų tyrimai yra neišsemiamas lobis, o jo gyvenimas – puikus pavyzdys nūdienos žmonėms, ypač jaunimui. Išreikšti pagarbą prof. A. Damušiu ir apžvelgti jo mokslinę veiklą skatina šios garsios asmenybės 100-mečio jubiliejus.

Straipsnio problema – tikslųjų mokslų tyrinėjimų svarba garsinant tautą ir valstybę. Tikslas – pristatyti prof. A. Damušio mokslinę veiklą gamtos mokslų (chemijos) srityje, apžvelgti jo nuopelnus Lietuvos chemijos pramonei ir jų svarbą pasaulyje. Metodai: literatūros paieška, statistinis tyrimas, komparatyvistika. Straipsnyje remiamasi A. Damušio darbais, A. ir J. Damušių asmeninio archyvo medžiaga, periodine spauda, panaudojami autorės užrašyti profesoriaus pasakojimai. Straipsnį iliustruoja 3 paveikslai, lentelė ir du prof. A. Damušio spausdintų darbų sąrašai.

Kelias į mokslą

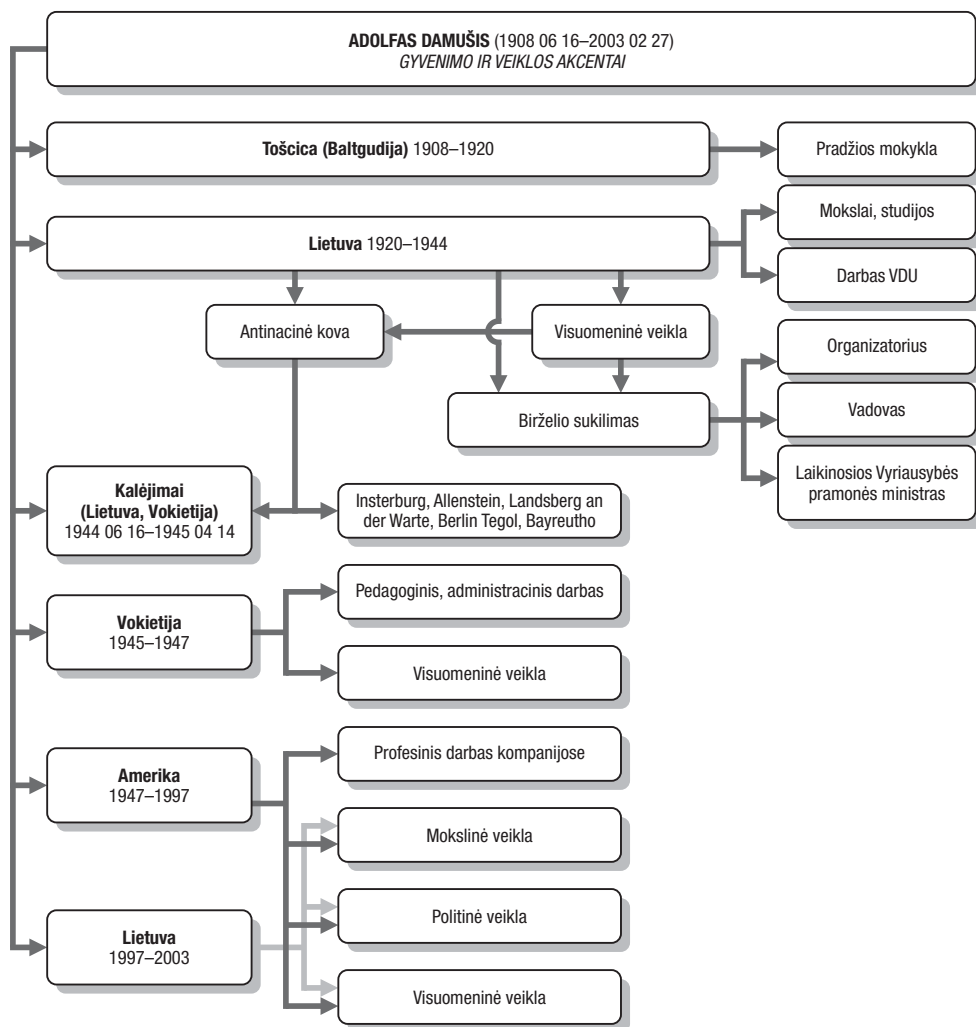
A. Damušis, 1928 m. baigęs Panevėžio vyrų gimnaziją, įstojo į Lietuvos universiteto Technikos fakultetą. Ketinęs tapti elektros inžinieriumi, pasirinko chemiją. Studijuodamas aktyviai dalyvavo ateitininkų veikloje. 1934 m. baigė VDU ir liko dirbti universitete. Trečiame kurse pradėjęs dirbti laborantu greitai tapo jaunesniuoju asistentu, o baigęs universitetą – vyresniuoju asistentu. 1940 m. kovo 4 d. sėkmingai apgynė doktorato tezes, tyrimo tema – „Alumino ir geležies deginių santykio įtaka į cemento susitraukimą bei brinkimą atmosferos drėgnumui kintant“ (žr. 1 pav.).

Vytauto Didžiojo universitete dirbo trimis skirtingais laikotarpiais: darbą pradėjęs nepriklausomoje Lietuvoje, tęsė jį sovietų okupacijos metais ir baigė (buvo suimtas) nacių okupacijos laikotarpiu (žr. 2 pav.). Pabrėžtina, kad dar prieš prasidedant karui Technologijos fakultetas iš Karinės ministerijos buvo perduotas Švietimo ministerijos žinion.

1 pav. A. Damušio veikla chemijos srityje
Fig. 1. Chemistry activities by A. Damušis

Be mokslinės veiklos VDU (žr. 2 pav.) prof. A. Damušis dirbo pedagoginį bei administracinį darbą. Statybos fakulteto II kurso studentams dėstė kursą „Neorganinė chemija“, „Silikatų chemija“ ir „Statybos medžiagų technologija“ (pastarąjį kursą skaitė ir Technikos fakultete statybos kurso studentams). 1940 m. jis buvo išrinktas Neorganinės technologijos katedros vedėju, 1942–1943 m. tapo Technologijos fakulteto dekanu. 1943 m. kovo 17 d. okupantams uždarius VDU, rinkimai nebegalėjo vykti ir dekanato pareigas A. Damušis ėjo iki jų suimant – 1944 m. birželio 16 d. (žr. 2 pav.).

2 pav. A. Damušio gyvenimo ir veiklos akcentai
Fig. 2. The basic facts about A. Damušis life and activities

A. Damuřio indėlis į Lietuvos cemento pramonę

1936 m. įsteigus Lietuvos energijos ūkiui ir žemės turtams tirti komitetą (Energijos komitetą), paspartėjo materialijų žaliavų, tinkamų įvairioms statybinėms medžiagoms gaminti, paieška, tyrinėjimas, jų panaudojimo galimybių nagrinėjimas.

A. Damuřis intuityviai kaip tyrinėjimų objektą pasirinko cementą – tuomet į Lietuvą kasmet buvo įvežama apie 60 tūkstančių tonų cemento ir jo poreikis vis augo. Manėta, kad po poros deřimtmečių cemento panaudojimas išaugs iki kelių šimtų tūkstančių tonų per metus. Tad A. Damuřis manė, kad prasminga ieřkoti vietinių išteklių.

1936–1939 m. A. Damuřis vykdė kalkinio akmens tyrimus Jiesios slėnyje prie Kau–no ir apie Skirsnemunę. VDU Statybos medžiagų laboratorijos vadovas prof. P. Jodelė A. Damuřį įtraukė į savo personalą ir vasaros mėnesiais jam pavedė atlikti tyrimus – grėžiniais ištyrinėti esamus cemento žaliavos, kreidos ir kalkinio akmens klotus. Su studentais technikais ir vietos jaunuomene A. Damuřis atliko grėžimo darbus, rinko mėginius, vežė juos į laboratoriją, analizavo ir gamino cemento pavyzdžius. Buvo gauta gerų rezultatų. Vėliau tyrinėjo Lietuvos šiaurės vakaruose – prie dabartinės Naujosios Akmenės – Menčių, Karpėnų, Vegerių laukuose (žr. 1 pav.).

Kreidos grėžinių Skirsnemunėje ir kalkinio akmens Naujojoje Akmenėje tyrimams atlikti A. Damuřis organizavo 12 studentų grupę. Jiems talkino tiek pat vietos ūkininkų. Geležinkelių mechaninėse dirbtuvėse pagal grupės brėžinius buvo pagaminta negilus grėžimo (apie 12 m gylio) 10 komplektų grąžtų (jie „tarnavo“ keturias vasaras). Naujosios Akmenės apylinkėse iširta apie 500 ha kalkinių padermių ploto. Gauti grėžimo rezultatai buvo analizuojami, o jų kokybiniai duomenys pažymimi žemėlapyje. Surasta daug kokybinės vertės cemento žaliavos, maždaug 20–30 metrų klando storio. Buvo pagaminta daug cemento pavyzdžių. Statybos medžiagų laboratorijoje, aukštos temperatūros krosnyje (1500 °C), išdegta per 50 cemento pavyzdžių variantų.

1937–1938 m. VDU išsiuntė A. Damuřį pagilinti žinių – specializuotis Vakarų Europos (Vokietijos ir Čekoslovakijos), o kitą vasarą – Suomijos cemento gamybos fabrikuose (žr. 1 pav.).

Energijos komitetas pavedė A. Damuřiui paruošti cemento fabriko Skirsnemunėje projektą. 1939 m. toks preliminarus projektas jau buvo parengtas. Medžiagos išbandyti A. Damuřis išvažiavo su vagonu žaliavos į Vokietiją. Magdeburge, *Krupp Gruson Werke* firmoje, drauge su vietiniais specialistais atliko pusiau pramoninį cemento gamybos bandymą iš atvežtos žaliavos (pusiau industrinėje bandomojoje krosnyje buvo sintezuota (išdegta) pora cemento pavyzdžių). Jų bandymo rezultatas buvo visai pozityvus ir aukštos kokybės ir, kaip pasakoja A. Damuřis, „kėlė ūpą“. Gauti geri rezultatai akivaizdžiai parodė esant galima statyti cemento gamyklą Lietuvoje. Buvo pradėtos derybos su įvairiomis firmomis.

A. Damuřis – cemento ekspertas. Įkūrus akcinę bendrovę „Cementas“, A. Damuřis buvo pripažintas ir paskirtas cemento ekspertu. Su čekų įmone „Škoda“ buvo pasirařyta sutartis pastatyti ties Skirsnemune cemento fabriką (žr. 1 pav.). Tai, kad 1939 m. gegužės mėnesį Skirsnemunėje buvo pradėtas statyti pirmasis Lietuvoje cemento fabrikas,

neginčytinas ir A. Damušio nuopelnas. Buvo tikėtasi, kad 1941 m. vasarą fabrikas jau pradės veikti ir per metus pagamins 60 000 t cemento.

Dar prieš karą Čekoslovakijos kompanija „Škoda“ buvo atvežusi didelę dalį cemento fabriko įrenginių į Skirsnemunę. Buvo išlieti pamatai ir montuojami įrenginiai. O tuo metu savo tyrinėjimo darbus A. Damušis panaudojo doktorato tezėms, kurios, kaip jau žinome, buvo apgintos 1940 m. kovo 4 d.

1940 m. birželio 15 d. Sovietų Rusija, okupavusi Lietuvą, skatino tęsti cemento fabriko statybą. Dr. A. Damušiu buvo siūloma tapti cemento fabriko direktoriumi. Jis atsisakė, motyvuodamas savo „prisirišimu“ prie universitetinio darbo, bet sutiko būti Statybos medžiagų tresto konsultantu ir skirti tam „cemento reikalui“ du pusdienius per savaitę. Kaip Skirsnemunės projekto konsultantas jis buvo nusiųstas į Baltgudiją nustatyti žaliavų cemento gamybai tinkamumo ir aplankyti cemento fabriką, susipažinti su jo technologiniu metodu. Okupacijos pradžioje A. Damušis buvo nuvežtas į Rusijos Kričevo cemento fabriką, esantį netoli Dniepro, susipažinti su technologiniu procesu, kai dirbama su cementui naudojama kreidos žaliava lygiai taip, kaip buvo numatyta ir būsiamajame Skirsnemunės fabrike. A. Damušis rašo: „*Man, kaip Vakarų cemento metodų praktikos žinovui, buvo įdomu technologinėmis problemomis atvirai diskutuoti su sovietiniais jaunais inžinieriais. Gana atviriems pokalbiams mes praleidome visą dieną nuo ankstyvo ryto iki vėlumos. Sovietiniai inžinieriai traukiniu mus lydėjo net iki Minsko, diskutuodami cemento problemas. Toks profesinis kolegų dėmesys man paliko gerą įspūdį*“ (J. ir A. Damušių asmeninis archyvas)

Pastangos išsaugoti Karinę chemijos laboratoriją. Pirmomis sovietinės okupacijos valandomis buvo įvykdytas svarbus ir ryžtingas antisovietinės rezistencijos uždavinys – Karinė chemijos laboratorija prijungta prie VDU. Tą atliko Lietuvos kariuomenės atstovas ir VDU Technologijos fakulteto profesūra. Pulkininko dr. Juozo Vėbros sumanumu ir sugebėjimu buvo įkurta minėta laboratorija: mat jis įtikino Lietuvos kariuomenę pastatyti Karinę cheminę laboratoriją, kuri projektuotų įvairių karinių medžiagų gamybą. Žinant grobuonišką sovietų valdžios taktiką, kad visos svarbios karinės institucijos buvo perimamos kariuomenės žinion, įrengimai nusavinami ir siunčiami į Maskvą, nieko gera Karinė chemijos laboratorija negalėjo laukti – modernus Chemijos institutas galėjo pereiti sovietinės kariuomenės valdžion. Bijant tokių pasekmių, susidarė rezistencinė Technologijos fakulteto ir Karinės chemijos laboratorijos penkių asmenų grupė ir, padedant VDU personalui, minėta laboratorija iš Krašto apsaugos ministerijos žinybos buvo perduota Švietimo ministerijai, o vėliau, okupacinei sovietinei kariuomenei jau žygiuojant Kauno gatvėmis, – VDU. Buvo išsaugoti įrenginiai bei vakarietiška moderni laboratorija su itin vertinga biblioteka, gausia mokslinės literatūros įvairiomis kalbomis. Prof. A. Damušis džiaugėsi, kad Karinės chemijos laboratorijos perdavimas Švietimo ministerijai turėjo teigiamų pasekmių: „*taip buvo apsaugota ir Cheminė karinė laboratorija, ir šis pradinis vakarietiškas židinys išsivystė į milžinišką Lietuvos technologinį centrą – Technologijos universitetą. Į to ryžtingo antisovietinio uždavinio organizavimą buvo įjungta ir universiteto, ir karinių asmenų, nežiūrint jų pasaulėžiūros bei įsitikinimų: tą suprato ir kairieji, ir dešinieji, ir neutralūs! Paminėtinas vadovaujantis židinys: pulk.*

dr. Juozas Vėbra, prof. Baršauskas, dr. doc. Adolfas Damušis, adjunktas Jonas Klimavičius, prof. Juozas Indriūnas“ (J. ir A. Damušių asmeninis archyvas).

Dekanas A. Damušis ir tyrimų laboratorijos vokiečių okupacijos metu. Prasidėjus antrajai okupacijai, Lietuvą užėmus vokiečiams, aukštojo mokslo institucijų tvarkyti atvyko prof. Fry, deleguotas Vokietijos vyriausybės. Jo žinioje buvo Vilniuje bei Kaune esantys universitetai, Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus pedagoginiai institutai, Žemės ūkio akademija Dotnuvoje, Aukštoji muzikos mokykla Kaune bei kitos mokymo įstaigos. Prof. Fry savo intencijas pareiškė Technologijos fakulteto dekanui dr. A. Damušiui – VDU bus sujungtas su Vokietijos universitetu. Fakulteto dekanas doc. A. Damušis tam griežtai pasipriešino. Dekanui rūpėjo, kad per 50 inžinierių, baigusių kursus, gautų diplomus ir taptų pripažintais specialistais.

Po kurio laiko, uždarius tyrimų laboratorijas, įvairiais pretekstais (tarkim, atlikti medžiagų bandymų karinėms įstaigoms) buvo gauti leidimai į jas patekti. Pradžioje tik dekanui ir kitiems mokslo personalo darbuotojams, vėliau, dekanu iniciatyva, iš vokiečių buvo išprašytas leidimas naudotis tyrimų laboratorija ir mokslus baigiantiems studentams.

Prieš okupaciją, kaip jau žinome, A. Damušis įgijo daktaro laipsnį. Gynė disertaciją apie tyrinėtą kalkines padermes ir specialų cementą, kurį naudojant pagamintas mišinių betonai turėjo mažesnę brėgmę ir mažesnę susitraukimą sausroje negu tuo metu naudoti mišiniai. Tai buvo ypač naudinga gaminant Lietuvos kelių betono plokštes. Dėl savo disertacijos ir cemento technologijos pažinimo dr. A. Damušis tapo cemento pramonės srities ekspertu.

Vietoj Skirsnemunės – Akmenės cemento gamykla. Didėjant karo tarp Sovietų Sąjungos ir Vokietijos grėsmei cemento fabrikai statyba Skirsnemunėje lėtėjo, o prasidėjęs karas visus statybos bei montavimo darbus sustabdė. Vokiečių okupacijos metu daugelis įrenginių (visi judami) išvežta į Vokietiją.

Po karo darbai Skirsnemunėje nebuvo atnaujinti, o dėmesys nukreiptas į Naująją Akmenę – čia buvo didesni žaliavų telkiniai. O Akmenės cemento gamyba, sprendžiant pagal jo sudėtį, vyko remiantis prof. A. Damušio disertacijos tyrinėjimų duomenimis (tai mokslininkas yra kalbėjęs straipsnio autorei).

Akmenės apylinkių stambūs kalkiniai klodai (cemento žaliava), kaip jau minėta, 1936–1939 m. vasarą A. Damušio su grupe studentų buvo techniškai ištirti ir išbandyti Statybos medžiagų laboratorijoje kaip tinkami cemento pramonei. Tie žaliavų tyrimai tam tikra dalimi sudarė pagrindą milžiniškam cemento fabrikui Naujojoje Akmenėje statyti. VDU Technologijos fakulteto Statybos medžiagų laboratorija šiai pramonei paruošė savų specialistų – inžinierių ir laboratorijos darbuotojų.

A. Damušio tyrinėtoje vietoje vėliau buvo pastatytas milžiniškas cemento fabrikas, galėjęs gaminti apie tris milijonus tonų cemento per metus. Naujosios Akmenės fabrike 80 % pagaminto cemento buvo eksportuojama į sovietų respublikas ir užsienį, 20 % sunaudojama vietiniams poreikiams. Toks eksportas, kaip sakė A. Damušis, be abejo, nebuvo naudingas okupuotai Lietuvai, nes tik penktadalis visos gamybos teko sau. Tačiau A. Damušis akcentavo ir teigiamą faktą: „tik tai, kad VDU sugebėjo paruošti tos pramonės reikmėms savo personalą ir tuo sumažino didesnio okupantų skaičiaus infiltraciją Lietuvoje“ (J. ir A. Damušių asmeninis archyvas).

A. Damušio geležies bei aliuminio santykių įtakos cemento susitraukimui bei brūkimo savybėms kintant atmosferinei drėgmei tyrinėjimai buvo pozityviai įvertinti cemento pramonėje ir Naujosios Akmenės cemento gamyboje.

A. Damušis – „tėvynės išdavikas“

1944 m. birželio 16 d. dr. A. Damušis kartu su kitais VLIK'o nariais bei su 19 lietuvių rezistentų gestapo apkaltintas valstybės išdavimu, suimtas, o laukiant teismo proceso kalintas ne viename Vokietijos kalėjime. Kalinius 1945 m. balandžio 14 d. išlaisvino JAV armija (Vasiliauskienė 1998: 40–54) (žr. 2 pav.).

1945–1947 m. Adolfo ir Jadvygos Damušių šeima gyveno Vokietijoje. Profesorius dirbo lietuvių gimnazijos direktoriumi, aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. 1946 m. liepos 1 d. Niurtingene ir Kirchheime įsteigta Lietuvių aukštesnioji technikos mokykla (Niurtingene – Mechanikos bei Elektrotechnikos skyriai, o Kirchheime – Technikos ir Statybos skyriai). Įkurtoje Lietuvių aukštesniojoje mokykloje chemiją dėstė Domas Adomaitis (važinėjo iš Neufeno), vėliau – dr. A. Damušis (Didžiulis 1962: 18).

Amerikoje

Amerikoje dr. A. Damušis daugiau nei 10 metų (1947–1957 m.) dirbo *Sherwin Williams* kompanijoje Klivlende, Ohajo valstijoje. Vėliau persikėlė į Detroitą (arčiau jaunimui įsi- gytos stovyklos „Dainava“)¹ (Vasiliauskienė 2002a: 96–105) (žr. 2 pav.).

1957–1973 m. dirbo *BASF Wyandotte* kompanijoje Detroite, o Mičigane – polimerų sintezės srityje (sintetinių akrilų emulsija ir etileno polimerizacijos metodai). Sulaukęs 65 metų amžiaus A. Damušis išėjo į pensiją ir tada buvo pakviestas į Detroito universitetą.

1973–1983 m. dr. A. Damušis – Detroito universiteto Polimerų instituto vicedirektorius. Jam suteiktas vyresniojo tyrinėjimų profesoriaus (*Research Fellow*) titulas. Dirbo Pramoninių tyrinėjimų skyriuje, vadovavo 4–5 doktorantams bei magistrantams, siekiantiems mokslo inžinieriaus laipsnio. Išėjęs į pensiją (taigi, jau antrą kartą), universitete liko konsultantu (žr. 2 pav.).

Tapęs emeritu (pensininku) prof. A. Damušis su žmona persikėlė į Čikagą. Čikagoje ir jos priemiestyje Lemonte J. ir A. Damušiai gyveno iki 1997 m. – kol sugrįžo į Lietuvą.

---

¹ 1955 m. Adolfas Damušis talkinant žmonai Jadvygai suorganizavo lietuvių jaunimui ir visai lietuvių visuomenei stovyklą „Dainava“, kuri sėkmingai veikia daugiau negu pusę amžiaus. „Dainava“ yra Klivlendo, Detroito ir Čikagos trikampyje prie Mančesterio miestelio Mičigano valstijoje. Kiekvieną vasarą ją aplanko per 1000 jaunų stovyklautojų ir beveik tiek pat vyresniųjų. „Dainavoje“, šalia vasaros poilsio, ugdoma dora, formuojamas tautinis charakteris, daug dėmesio skiriama lietuvių kalbos, dainų, tautinių šokių mokymui. Aišku, didžiausias dėmesys skiriamas religiniam auklėjimui: ateitininkų veiklos kryptis – idėjinės pilnatvės siekis.

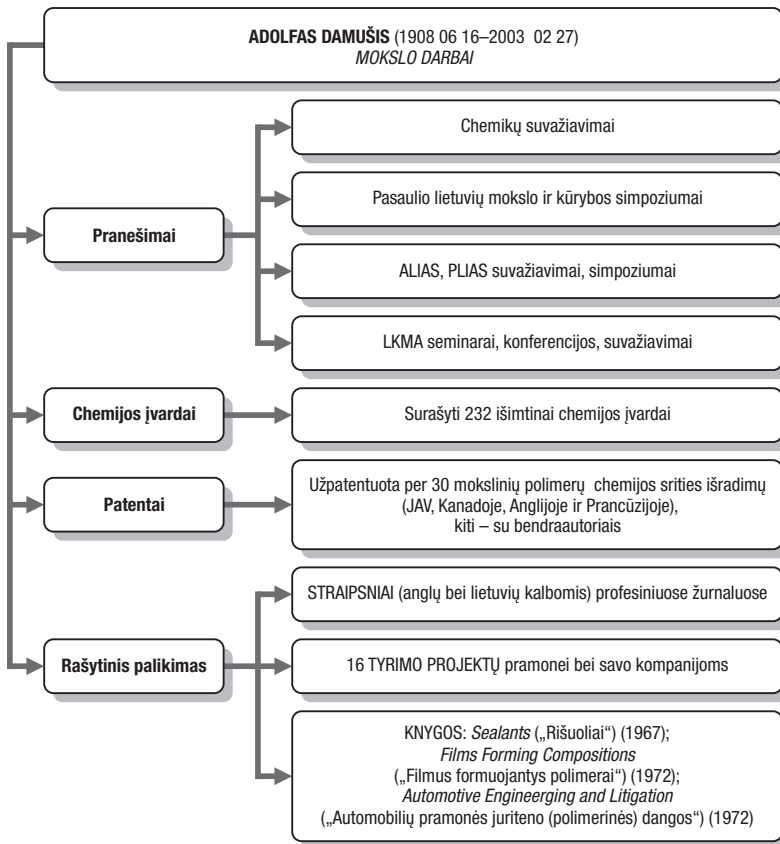
Mokslinės veiklos kryptys

Dirbdamas Amerikoje, pasiektus tyrimų rezultatus mokslininkas skelbė skaitydamas pranešimus įvairiuose moksliniuose renginiuose, konferencijose, suvažiavimuose, simpoziumuose (žr. 3 pav.).

A. Damušis aktyviai dalyvavo organizuojant mokslinius renginius, vadovavo ne vienai sekcijai, buvo renkamas Garbės nariu ir pan.

Straipsnyje „LKMA akademikas Adolfas Damušis: mokslinės veiklos kryptys“ (Vasiliauskienė 2002b) išskirtos penkios A. Damušio mokslinių tyrimų kryptys, o vėliau jos papildytos ir 6-ąja:

- darbai, susiję su specialybe, atliktais tyrimais, ypač projektais, skirtais pramonei;
- statybos medžiagas gvildenančios temos;
- darbai, skirti lietuvių tautos rezistencijai;
- straipsniai, kuriuose svarstomi tikėjimo klausimai, aptariamose Lietuvos krikšto sąlygos;

3 pav. A. Damušio mokslo darbai
Fig. 3. Scientific works produced by A. Damušis

- straipsniai, kuriuose analizuojamos ateitininkų problemos;
- asmenybės skirti darbai (Vasiliauskienė 2002a: 1–21).

Verta išskirti prof. A. Damušio veiklą vienoje iš jam svarbiausių sričių – profesionalių chemijoje.

Darbai chemijos srityje. Lietuvoje padėti chemijos mokslo pagrindai buvo tokie tvirti – jie liudija to meto aukštą mokslo lygį šalyje, – kad A. Damušis Amerikoje juos galėjo toliau plėtoti ir pasiekti gerų rezultatų, kuriuos skelbė ir gyvu žodžiu, ir rašto darbuose. Chemijos klausimais prof. A. Damušis aktyviai talkino rengiant Lietuvių enciklopediją, nemaža vertingų straipsnių iš tyrinėjamos chemijos srities paskelbė profesinėje spaudoje ir konkrečioms kompanijoms skirtuose leidiniuose (žr. 1–2 sąrašus).

1 sąrašas². Adolfo Damušio profesinėje spaudoje skelbti straipsniai:

1. Amine as Curing agents of Ether Resins//Plastics and Printing Ink Chemistry (Amino katalizatoriai eteriniams polimerams//Plastikų ir spaudos dažų chemija). 1956. Vol. 16. Nr. 2. 11 p.
2. Polyether polyols in Urethane Coating//Industry and Engineering Chemistry (Polieterio poliolių juretano denginiuose//Pramoninė ir inžinerinė chemija). 1959. Vol. 51. 1386 p.; 1960 m. Official Digest (Oficialios santraukos), N. Y ir (Nov. 1959).
3. Polyether Urethane, Elastic Sealants//Industry and Engineering Chemistry (Polieteriniai juretanai. Elastiniai rišuoliai//Pramonė ir inžinerinė chemija). 1962 Dec. Vol. 1, 269–274.
4. Relation between Chemical Structure and Properties of Polyether Urethane Sealants//Application Polymer Science (Polieterinių juretano rišuolių struktūros ir savybių santykis//Polimerų mokslo pritaikymas). 1965. Vol. 9(2965). 18 p.
5. Blocked Isocyanate systems using aromatic Triozoles//Elastomers and Plastics (Blokuotų aizocionatinių sistemų gamyba naudojant aromatinius frajezulus//Elastomerai ir plastikai). 1979 Jan. Vol. II.
6. Film for protection of Polymers//Of Membrane Science (Polimerų apsaugos filmai//Membranų mokslas). 1983 July.

2 sąrašas³. Adolfo Damušio atlikti tyrimai bei darbai, išspausdinti konkrečioms kompanijoms skirtuose leidiniuose:

1. Monomer soluble non-ionic emulsifiers for emulsion, polymerization of vinyl-acrylic latices (Monomeruose tirpstantieji nejonizuoti emulsifikatoriai, vinilo akriliko emulsijų polimerizavimui). 1969 Dec. 59 p.
2. Control of vinyl-acrylic latex properties by employment of Pluronic emulsifiers (Vinilo akriliko emulsijos savybių tyrimai polimerizacijai naudojant pluroniko tipo emulsifajeri). 1970 October 27. 12 p.
3. Pluronic polyols in vinyl-acrylic emulsion polymerization (Vinilo akrilo emulsinė polimerizacija naudojant pluraniko tipo polimerinius alkoholius (paleolus)). 1971 July 23; Sept. 24; Nov. 12. 46 p.

^{2,3} Sąrašai sudaryti remiantis J. ir A. Damušių asmeniniu archyvu, konsultuojant prof. A. Damušiu.

4. Commercial vinyl-acrylic latices as compared with latices made with pluronic emulsifiers (Vinilo-akrilo emulsijų komercinė gamyba naudojant pliuraniko emulsifajerį). 1973 June 7.
5. Urethane Powder Coatings (Juretano dulkių denginiai). 1974. 22 p.
6. Polyol phosphate esters in vinyl-acrylic emulsion polymerization (Alkoholizuotų fosfato esterų polimerizacija vinilo akrilato emulsijose). 1975.
7. Kinetics of p - BDI as compared with a series of conventional diisocyanates// Progress Report for Suntech Co. (Gaminamų blokuotų diazocionatų kinetinių savybių palyginimas su grupe naudojamų blokuotų diazocionatų//Darbo progreso raportas *Santech* kompanijai). 1983 March. 43 p.
8. Glass Fiber filled Rim elastomer, based on Polyurea dispersion in respect to izod impact strength (Smūgio atsparumo bandymas naudojant stiklo plaušų pripildytus elastometus, kurie yra sudaryti iš polijurijos dispersijų//Raportai). 1983 March. 30 p.; 1983 Dec. 33 p.
9. Effect of Urethane Rim Morphology//Polymer Institute University of Detroit (Juretano struktūros efektas//Detroito universiteto Polimerų institutas). 1984 Oct. 57 p.

Gilindamasis į technologinę pažangą, prof. A. Damušis atliko nemažai mokslinių tyrimų. 1957 m. žurnale „Technikos žodis“ (Nr. 4 (47)) V. Vintartas pateikia su pastabomis daktaro inžinieriaus A. Damušio surašytus 232 išimtinai chemijos įvardus (Vintartas 1965: 19) (žr. 3 pav.).

Pasięktus tyrimų rezultatus mokslininkas skelbė skaitydamas pranešimus įvairiuose moksliniuose renginiuose (žr. 3 pav.). Pavyzdžiui, 1954 m. kovo 11–12 d. A. Damušis dalyvavo Čikagoje vykusiame chemikų suvažiavime ir atstovavo Klivlendo *Sherwin Williams* kompanijai. Čia jis skaitė pranešimą „Aminai kaip eterinių dervų katalizatoriai“ (Trumpai 1954: 5). Aktyviai dalyvavo ALIAS (Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų sąjunga) bei PLIAS (Pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų sąjunga) veikloje. 1968 m. gegužės 30–birželio 1 d. Klivlende vyko IX visuotinis Amerikos lietuvių inžinierių ir Architektų sąjungos suvažiavimas, skirtas Lietuvos Nepriklausomybės 50-mečiui. Suvažiavime perkaitytos penkios paskaitos, vyko simpoziumas. Birželio 1 d. A. Damušis skaitė pranešimą iš gumos ir kitų elastomerų bei plastikų gamyboje numatomo progreso srities „Makromolekulių mikropasaulis“. Šiame suvažiavime buvo surengta mokslo ir profesinių darbų paroda, kuriai buvo pateikta vertingų eksponatų, liudijančių svarų lietuvių inžinierių ir architektų įnašą į JAV technologiją. Tarp 39 parodos autorių – ir A. Damušio darbai (Devintasis... 1968: 27).

Dr. prof. A. Damušis aktyviai dalyvavo ir lietuvių organizuojamuose Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumuose (žr. 3 pav.): skaitė paskaitas, vadovavo sekcijų darbui, organizavo diskusijas. Pavyzdžiui, 1969 m. lapkričio 27–30 d. Čikagoje vykusiame Mokslo ir kūrybos simpoziume vadovavo matematikos, fizikos ir chemijos mokslams skirtai sekcijai, kartu su dr. Juozu Vėbra parengė pranešimą „Ateities Lietuvos cheminės pramonės perspektyvos“ (Girnius 1969: 463). Dr. prof. A. Damušis pranešimą chemijos klausimais skaitė ir Antrajame mokslo ir kūrybos simpoziume, vykusiame Čikagoje 1973 m. lapkričio 21–25 d. (Alaušius 1973: 463). Ketvirtajame mokslo ir kūrybos simpoziume Čikagoje 1981 m. lapkričio 25–29 d. skaitė pranešimą „Nuo petrochemikalų į agrochemikalus“ (Ketvirtasis... 1981: 170–171).

Veikla Lietuvių katalikų mokslo akademijoje. Pažymėtina, kad į Lietuvių katalikų mokslo akademijos (LKMA) veiklą A. Damušis įsijungė dar tarpukario Lietuvoje, o išėmimoje, 1956 m. atkūrus LKMA (centru tapo Roma), jos organizuojamuose renginiuose skleidė chemijos mokslo žinias. Pavyzdžiui, 1961 m. rugsėjo 1–3 d. Čikagoje vykusiame V LKMA suvažiavime Tikslųjų bei gamtos mokslų sekcijoje skaitė pranešimą „Polimerų struktūra sintetikuose ir gyvoji ląstelė“, 1976 m. lapkričio 24–28 d. X LKMA suvažiavimo metu Soutfielde (Detroito priemiestis) buvo organizuota LKMA leidinių bei LKMA narių raštų paroda, o tarp 24 išvardytų autorių buvo eksponuojami ir A. Damušio darbai (Mikailaitė *et al.* 1984: 348).

Knyga „Rišuoliai“. Itin svarbus tyrimų rezultatas – 1967 m. anglų kalba išleista monografija „Rišuoliai“ (*Sealants*). Šią 382 psl. knygą išleido *Reinhold Publishing Corp.* (žr. 3 pav.). A. Damušis – monografijos redaktorius ir autorius: jo paties straipsniai užima pusę knygos. Kita dalis straipsnių parašyta A. Damušio pakviestų įvairių sričių specialistų. Studijoje aprašomi naujieji plastikinių medžiagų gaminiai, naudojami statybinėms konstrukcijoms bei kelių plokštėms jungti. Ji buvo labai gerai įvertinta specialistų – kaip pirmoji monografija apie naujus, plačiai naudojamus rišuolius, prilygstanti tarptautinio eksperto laipsniui (Šatas 1968: 233). Knygos autorius teigė, kad ši studija – tai lyg simbolinis grįžimas prie išsiilgto savo mokslinio darbo VDU.

Kiti tyrinėjimai. Dr. prof. A. Damušis yra parašęs skyrius kitų autorių rengtuose kolektyviniuose darbuose. 1972 m. buvo išleista knyga *Films Forming Compositions* („Filmus formuojantys polimerai“) su išsamiu A. Damušio straipsniu. Apie rišuolius („Automobilių pramonės juriteno (polimerinės) dangos“) rašė ir 1988 m. Niujorke bei Londone pasirodžiusiame straipsnių rinkinyje „Mašinų inžinerija ir teisinis vertinimas“, kurį sudarė George A. Peters ir Barbara J. Peters (Damušis 1988: 757–783) (žr. 3 pav.).

Mokslininko A. Damušio vardu paskelbti 24 patentai (žr. lentelę). Be to, dar keli patentai parengti su kitais asmenimis. Penki patentai (1962–1971 m.) paskelbti Prancūzijoje, dar penki – Kanadoje (1957–1978 m.), o 14 – JAV (1957–1971 m.). Ypač daug patentų – net 8 – paskelbti 1962 m., 5 – 1971 m. (J. ir A. Damušių asmeninis archyvas).

Toliau pateikiamas vieno patento, lentelėje pažymėto 13 numeriu, aprašymas: „Katalizatorius ethylene deginio polimerizacijai“, *JAV patentas Nr 3.624.008, 1971 m. lapkričio 30. Sudėtis:*

- a) bivalentinis šarminis metalas,
- b) anhidridinis amoniakas,
- c) organinis dioksidai.

Polimerizuoja etileno deginį esant kambario ar truputį didesnei temperatūrai iki kietų polimero grūdelių, sudaro galimybę pasiekti apie 10.000.000 molekulinį svorį (J. ir A. Damušių asmeninis archyvas).

Visi A. Damušio užsibrėžti tikslai buvo įgyvendinami konkrečiais darbais, skirtais Lietuvai – skelbiant sunkią jos padėtį okupacijoje, tikint būsima laisve ir kovojant dėl jos. A. Damušis, kaip teigia dr. Juozas Girnius – „vadas, kurio ieško žmonės“ (Girnius 1968: 243), kovotojas už Lietuvos laisvę, tarsi jungiamoji grandis tarp 1941 m. birželio sukilimo ir šiandieninės nepriklausomos Lietuvos valstybės.

Lentelė⁴. A. Damušio gauti patentai
Table. Patents obtained by A. Damušis

Valstybė	Patento numeris	Išdavimo data
<i>Prancūzija</i>		
1	1.317.124	1962 m. kovo 9 d.
2	1.317.125	1962 m. kovo 9 d.
3	1.317.150	1962 m. kovo 9 d.
4	2.051.460	1971 m. kovo 26 d.
5	2.059.589	1971 m. gruodžio 22 d.
<i>Kanada</i>		
1	573.873	1957 m. kovo 5 d.
2	715.150	1965 m. rugpjūčio 3 d.
3	722.764	1965 m. lapkričio 30 d.
4	858.635	1970 m. gruodžio 15 d.
5	1.107.846	1978 m. kovas
<i>JAV</i>		
1	816.046	1957 m. gruodžio 27 d.
2	2.920.976	1960 m. sausio 12 d.
3	3.023.190	1962 m. vasario 27 d.
4	3.049.513	1962 m. rugpjūčio 14 d.
5	3.049.514	1962 m. rugpjūčio 14 d.
6	3.049.515	1962 m. rugpjūčio 14 d.
7	3.049.516	1962 m. rugpjūčio 14 d.
8	3.105.063	1963 m. rugsėjo 24 d.
9	3.251.784	1966 m. gegužės 17 d.
10	3.267.076	1966 m. rugpjūčio 16 d.
11	3.448.171	1969 m. birželio 3 d.
12	3.583.937	1971 m. birželio 8 d.
13	3.624.008	1971 m. lapkričio 30 d.
14	4.024.634	1971 m. gegužės 24 d.

⁴ Lentelė sudaryta remiantis J. ir A. Damušių asmeniniu archyvu, konsultuojant prof. A. Damušiu.

Išvados

1. Prof. Adolfas Damušis – žinomas pasaulyje chemijos srities mokslininkas išradėjas.
2. Pirmoji Lietuvoje pradėta statyti cemento gamykla Skirsnemunėje – A. Damušio projektas.
3. Naujosios Akmenės cemento gamykla – A. Damušio idėjų įgyvendinimas.
4. A. Damušio nuopelnai VDU:
  - a) išsaugota VDU Karinės chemijos laboratorija okupacijų metu;
  - b) VDU nesujungtas su Vokietijos universitetu.
5. A. Damušis – priverstinis išėivis.
6. Svarbiausi chemijos mokslui skirti A. Damušio mokslo darbai atlikti išėivijoje.
7. Svarbus lietuvių technikų, inžinierių ir architektų, tarp jų ir A. Damušio, įnašas į JAV technologiją.
8. Skelbdamas chemijos mokslų naujoves, A. Damušis garsino lietuvių ir Lietuvos vardą pasaulyje, tikėjo jos būsima laisve.
9. Įvairiapusė A. Damušio veikla nusipelnė mokslininkų dėmesio.

Literatūra ir šaltiniai

J. ir A. Damušių asmeninis archyvas.

Alaušius, J. 1973. II Mokslo ir kūrybos simpoziumas, *Aidai* 10: 463.

Bloznelis, M. 1999. Lietuvos valstybingumo saugotojas (minint A. Damušio 90-metį), iš *Lietuvių katalikų mokslo akademijos Metraštis*. T. 14. Vilnius: Katalikų Akademija, 523–540.

Damušis, A. 1988. *Sealants, Automotive Engineering and Litigation* 2: 757–783. Devintasis suvažiavimas, įvykęs Clevelande 1968 m., *Technikos žodis* 2: 27.

Didžiulis, A. A. 1962. Lietuvių aukštesniosios technikos mokyklos sukaktis, *Technikos žodis* 1: 18.

G. J. 1969. Mokslo ir kūrybos simpoziumas, *Aidai* 10: 463.

Girnius, J. 1968. Adolfas Damušis, *Aidai* 6: 243.

Ketvirtasis mokslo ir kūrybos simpoziumas, įvykęs Chicagoje 1981 m., 170–171.

Klimka, L. 1999. Konferencija „Technikos mokslų raida Lietuvoje“, *Istorija* 40: 41.

Martynaitis, M. 1992. Fabriko statybos Skirsnemunėje planai, *Statyba ir architektūra* 8: 8–9.

Mikailaitė, O; Nakas, A. 1984. Dešimtojo LKM Akademijos suvažiavimo eiga, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai* 10: 348.

Nuo Aukštųjų kursų Kaune iki Kauno technologijos universiteto 1920–1997. 1997. Sud. A. Matukonis. Kaunas.

Profesorius Pranas Jodelė. 1996. Red. J. Juodelė. Vilnius.

Šatas, D. 1968. Lietuvių autorių knygos technikos srityje, *Aidai* 5: 233.

Trumpai. 1954. *Draugas* 72: 5.

Vasiliauskienė, A. 1998. Profesorius Adolfas Damušis – kovotojas už Lietuvos laisvę, *Istorija* 37: 40–54.

Vasiliauskienė, A. 1999a. Apie technikos mokslų raidą. Susitikimas su profesoriumi Adolfu Damušiu, *XXI amžius* 82: 4.

Vasiliauskienė, A. 1999b. Mokslininkas išradėjas – Adolfas Damušis, iš *Technikos mokslų raida Lietuvoje: Mokslo istorikų konferencijos, įvykusios Vilniuje 1999 m. rugsėjo 22 d., pranešimai*. Sud. prof. A. Nakas. Vilnius, 51–61.

- Vasiliauskienė, A. 1999c. Mokslo istorikų konferencija Vilniuje, *Voruta* 34: 1, 3.
- Vasiliauskienė, A. 1999d. Mokslo istorikų konferencijoje paminėtas profesorius Adolfas Damušis, *Draugas* 202: 4.
- Vasiliauskienė, A. 2000a. Konferencijoje nagrinėta LKMA narių veikla, *XXI amžius* 87: 3.
- Vasiliauskienė, A. 2000b. Mokslinė konferencija „Technikos mokslų raida Lietuvoje“, *Istorija* 46: 92–94.
- Vasiliauskienė, A. 2000c. Mokslinė konferencija „Technikos mokslų raida Lietuvoje“, *Voruta* 41–42: 1, 2, 8.
- Vasiliauskienė, A. 2000d. Profesorius Adolfas Damušis – LKMA akademikas, iš *Technikos mokslų raida Lietuvoje*: Mokslo istorikų konferencijos, įvykusios Vilniuje 2000 m. spalio 24–25 d., pranešimai. Sud. prof. A. Nakas ir R. Karnilaitė. Vilnius, 72–85.
- Vasiliauskienė, A. 2001a. Iš profesoriaus Adolfo Damušio veiklos ateitininkijoje (1923–1940), iš *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*: Mokslo istorikų konferencijos, įvykusios Vilniuje 2001 m. rugsėjo 24 d., pranešimai. Sud. prof. A. Nakas ir R. Karnilaitė. Vilnius, 148–167.
- Vasiliauskienė, A. 2001b. Mokslo ir technikos raida Lietuvoje, *Voruta* 19: 1, 4.
- Vasiliauskienė, A. 2002a. Dr. Adolfo Damušio visuomeninės veiklos kryptys išėjimoje (1944–1997), iš *Mokslo ir technikos raida Lietuvoje*: Mokslo istorikų konferencijos, įvykusios Vilniuje 2002 m. lapkričio 26 d., pranešimai. Sud. prof. A. Nakas ir R. Karnilaitė. Vilnius, 96–105.
- Vasiliauskienė, A. 2002b. *LKMA akademikas Adolfas Damušis: mokslinės veiklos kryptys* [interaktyvus]. *Humanistica* 1 [žiūrėta 2002 m. lapkričio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.filosofija.ktu.lt/humanistica/txt/102/vasil.htm>>.
- Vintartas, V. 1965. Straipsniai įvardų reikalais Technikos žodyje, *Technikos žodis* 5: 19.

ADOLFAS DAMUŠIS IN THE HISTORY OF SCIENCE

Aldona Vasiliauskienė

*University of Šiauliai, Ivan Franko National University of Lviv
Vivulskio 15–12, LT-03221 Vilnius
E-mail: aldona.vasiliauskiene@rstc.vu.lt*

Summary. Professor Adolfas Damušis (16 June 1908–27 February 2003) was a world-famous chemist, inventor (obtained 24 patents for his inventions in the field of polymer chemistry in the USA, Canada, the United Kingdom and France), statesman and public activist. Dr Damušis name was inseparable from the resistance fighters for Lithuania's independence. He was one of the organizers and leaders of the June revolt in 1941 and the minister of the Provisional Government of Lithuania.

Dr A. Damušis was an academician of the Lithuanian Catholic Academy of Science (1964), a professor of Detroit University (1973), a winner of Stasys Šalkauskis Prize (1981) and an Honorary Doctor of Vytautas Magnus University (1997). A. Damušis was honoured with the award of the Order of St. Silvester (1984) by Pope John Paul II. On 27 September 1994, the Republic of Lithuania decorated him with the Second Class Vytis Cross Order (the first award of this kind in Lithuania after restoring its independence).

A. Damušis did research into limestone in the Jiesia valley near Kaunas, around Skirsnemunė and in the fields of Menčiai, Karpėnai and Vegeriai (next to present day Naujoji Akmenė). The construction of the first cement works in Lithuania was started on the basis of his project, yet it was interrupted by the war and Soviet occupation. Keeping to A. Damušis schemes, cement

works were built in another locality later developed into the town of Naujoji Akmenė which became the realization of A. Damušis ideas.

His deserts to Vytautas Magnus University (VMU) for saving its existence are considerable as he managed to preserve the laboratory of war chemistry throughout the Soviet and Nazi occupations. It was shifted from the administrative subordination to the Ministry of Defence to the subordination of the Ministry of Education and, eventually, to VMU. Moreover, Dr Adolfas Damušis, the Dean of the Faculty of Technology, expressed his resolute opposition to the delegate of the German government against the intent to merge VMU into the University of Germany.

On 16 June 1944, Dr A. Damušis was arrested and charged with treason for his anti-Nazi underground activities (one of the chief leaders who was actively involved in organizing the chief body of resistance forces, VLIK, represented the Lithuanian Front and was the vice-president of VLIK in 1943–1944). Like all other detainees, he was to appear before the court. Owing to the adverse development of the war for Germany, the prisoners were transferred from prison to prison until they were freed on 14 April 1945. However, A. Damušis became a forced emigrant.

After two years of work in Germany, he emigrated to the United States and worked for the Shcerwin Williams company (1947–1957), the Basf Wyandotte company (1957–1973) and was the Vice-rector of the Institute of polymers of Detroit University (1973–1983). His major works in chemistry were accomplished in the diaspora: he obtained 24 patents for his inventions, wrote important research projects on industry and the companies he worked for, presented papers in symposiums, workshops, conferences and congresses and published articles. His study on binding agents (1967) was conferred the status of the degree of the international expert. Like many other Lithuanian technicians, engineers and architects he made a weighty contribution to the science of the USA.

By propagating new achievements in the science of chemistry, he contributed to disseminating information about Lithuania suffering from the brutalities of the Soviet occupation at that time and was being drowned in the joint family of the nations of the Soviet Union.

A. Damušis activity in the field of chemistry reveals its multiple character, and therefore calls for further attention and research.

Keywords: Adolfas Damušis, doctor, professor, chemist, investigator, scientist, academician, Lithuanian Catholic Academy of Science, Vytautas the Great University, Faculty of Technology.

Aldona Vasiliauskienė. Humanitarinių mokslų daktarė, istorikė, Šiaulių universiteto vyriausioji mokslo darbuotoja. Tyrinėja lietuvių katalikiškąjį intelektualųjį sąjūdį ir svarbiausios jį vienijančios institucijos – Lietuvių katalikų mokslo akademijos – veiklą (išskirtinis dėmesys skiriamas arkivyskupo M. Reinio asmenybei) bei Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino istoriją.

Aldona Vasiliauskienė is a doctor of humanities (history) and a senior research worker at the University of Šiauliai. Her field of studies deals with the Catholic intellectual movement and the Lithuanian Catholic Academy of Science which is a chief unifying institution (with an emphasis on Archbishop M. Reinyš) and the history of the Order of St. Basil the Great.